

Jeste li on-line?

Prisustvo i sudjelovanje u mrežnoj umjetnosti

Internet postaje akcijski pejzaž (action-scape), okoliš koji podržava određene tipove djelovanja /posredovanja i koji, u vremenu opće smrti demokratskog procesa odlučivanja i kontrole, barem predlaže mogućnost novih oblika akcije u javnoj domeni. Projekt *Io Dencies ADRESA ilustr!!* skupine *Knowbotic Research* pokušaj je istraživanja mogućnosti djelovanja u translokalmom, umreženom okruženju. Ovaj projekt stvara sučelje između komunikacijskih prostora i strojnih prostora, te propituje moguću vrstu posredovanja u takvim hibridnim okolinama koje se mogu međusobno povezivati.

Gornjom definicijom, naravno, nije iscrpljeno sve ono što internet jest. Trgovina, igranje igara, kockanje, multicasting teksta, slika i zvuka, sve su to istaknute funkcije interneta. WWW je intermedijjski okoliš koji podržava i daje pristup tim različitim funkcijama. Ono što u ovom trenutku čini mrežnu umjetnost zanimljivom, događa se izvan WWW-a. Odluka ocjenjivačkog suda za dodjelu net nagrade *Ars Electronica*

1998. pokazuje to vrlo dobro, jer tri nagrađena rada nisu primarno web projekti.

Iskustvo umjetnosti temeljene na netu blisko je povezano s prisutnošću on-line i aktivnim sudjelovanjem u stvaralačkom procesu, bez obzira je li proces primarno smješten u stroju ili u umreženoj zajednici. Ključni problem prezentacije mrežne umjetnosti jest nepostojanje razlike između umjetnika i publike, između proizvodnje i potrošnje. Opažamo sudjelujući, proizvodimo primajući. Net-art je on-line, i za one je koji su on-line. Teorija mrežne kreativnosti, i kreativne primjene digitalnih medija uopće, pretpostavlja činjenicu da tehnologija osposobljava svakog korisnika računala da postane stvaralac i sudjeluje u "globalnom koncertu" on-line umjetnika. Čak i ako digitalni mediji teorijski pružaju tu mogućnost, opažamo da isti mrežni prostori postaju isključivo interesno područje onih koji žele biti proizvođači. Sudjelovanje postaje ne samo mogućnost, već uvjet. Ako je to istina, znači da će brehtijanska utopija udruge medijskih pro-

izvođača još jednom propasti, dijelom jer komercijalni interesi sprječavaju jake *uploading* kanale, a drugim dijelom stoga što se veliki broj naprednih proizvođača-primatelja ne želi koristiti oruđima i *bandwithom*, čak i u slučajevima kada su isti dostupni.

Ova analiza nije sasvim zadovoljavajuća, pogotovo ne iz perspektive kritičke kulturne prakse digitalnih medija. Znači li to da smo, *on* i *off line*, zaglibili u pomodna sučelja, te da interaktivnost doista "radi" jedino ukoliko se radi o industriji zabave? Nasuprot tome, što bi značilo za festi-

valsku publiku doista krenuti on-line, "*postati on-line*" na način na koji su to umjetnici koji rade net-projekte? Ili, radije, što ako je dužnost festivala da omogući online iskustva sudionika i posjetitelja, koji su sakupljeni da bi se sreli, sukobili i surađivali na mnogostrukim točkama grančenja i intersekcije između različitih on-line svjetova (hakeri, NVO-i, poslovne mreže itd.)? Kako bi trebali izgledati festivali i izložbene dvorane kada bi zaista omogućili publici da dođe, promatra, sudjeluje, rukuje?

Pitanje kako predstaviti mrežnu umjetnost, i ka-

I G O R M A R K O V I Ć

Periferija vs. provincija

U potrazi za starim/novim terminima

Internet kao novi umjetnički medij ili, kako neki autori smatraju - nova umjetnička forma, inspirira i ohrabruje mnoštvo različitih projekata i djela. Usprkos mnogim proizvedenim web-stranicama, IRC-aktivnostima, solidnom broju e-mail umjetničkih projekata, relativno je malo teorijskih radova koji teže objašnjavanju (novih) fenomena novih medija a da pri tom apliciraju

neke od ideja i misli iz povijesti umjetnosti na to novo područje. Među rijetkima koje valja izdvojiti su "*Art in the Electronic Networks*" Andreasa Broeckmanna, promišljanje baza podataka kao umjetničkih formi Leva Manovicha, te dio radova Critical Art Ensembla u knjizi "*Electronic Disturbance*". U toj nestašici teorijskih pristupa možda nije naodmet pri opisivanju internetskih

ko artikulirati on-line prisustnost i sudjelovanje, može biti postavljeno na dvije razine. Jedna je spajanje različitih oblika on-line iskustva, a druga je demonstriranje *“posredovanog prostora i stvarnog prostora kao konstantno blokirane i promjenjive topologije”* (Lisa Haskel). U kuratorskoj praksi to znači da se više naglaska mora staviti na sučelje, na reprezentaciju, te na kritičku praksu koja daje sadržaj projektima mrežne umjetnosti. Sučelje je istovremeno i prostor i oruđe konvergiranja intermedijskog polja. Upravo su-

čelje može biti razvijeno u prostor djelovanja i posredovanja, odnosno u prostor subjektifikacije. Usmjerenim razvojem hibridnih, pluralnih i propusnih sučelja, skrojjenih obzirom na medijsko (posredovano) i “stvarno” iskustvo, možemo ojačati i potaknuti prisustnost i sudjelovanje raznolike publike u mrežnoj umjetnosti. To je način da se uvelike olakša način kako biti *online*, odnosno, način da se bude dio javnosti.

izvadak iz članka objavljenog u katalogu *Ars Electronica 98 Infowar*, 1998., Linz

sadržaja i web-umjetnosti predložiti revival nekih termina, koji su primjenjivi i na multi-medijsku umjetnost uopće. U posljednje vrijeme česte su diskusije o elektronskoj umjetnosti u post-socijalističkim zemljama kao nečemu elementarno drugačijem od, na primjer, elektronske umjetnosti u Zapadnoj Evropi. Smatram da takve misli nemaju pretjerano veze sa stvarnošću. U stvari, kada govorimo o pristupu internetu i kvaliteti web-projekata Slovenija, na primjer, spada u visoko razvijeni Zapad, dok bi Francuska, pa do izvjesne mjere i Njemačka, bile neka verzija “mekog” Istoka. Ova je napomena značajna jer termini kojima ću se koristiti tradicionalno imaju geografske konotacije, ali u cyberspaceu bolje je govoriti o “središtu” i “periferiji” u topološkom nego u geografskom smislu.

Termini koje bih želio predložiti uveo je u teoriju umjetnosti Ljubo Karaman, prije svega u knjigama “Pregled umjetnosti u Dalmaciji” i “O dje-

lovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva”. Termini su: provincijska, granična i periferna umjetnost. Za profesora Karamana provincijska je umjetnost: *“umjetnost ladanjskog kraja i manjih mjesta, koja žive i razvijaju se u sjeni većih kulturnih središta”*. Time umjetnost biva stalno izložena i poticana idejama, majstorima i djelima iz takvih središta, apsorbirajući utjecaje, ali izvodeći ih u skladu sa skromijim društvenim i ekonomskim mogućnostima. U stvari, upravo ta skromna situacija određuje i mnoštvo karakteristika provincijske umjetnosti: budući da monumentalni oblici i luksuzni materijali nisu dostupni unutar ograničenih resursa, i sama umjetnost biva “skromna” u svojim formama, ali i sadržajima.

Ukoliko apliciramo ovu analizu na svijet interneta, skromne socio-ekonomske mogućnosti provincije nalaze svoj ekvivalent u lošim telefonskim linijama, te u ograničenom pristupu, pros-